

INGLIZ TILIDA O‘QISH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA MATN STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGI

Yusupova Shahnoza Abduxafizovna

Samarqand davlat chet tillar instituti dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilini o‘qitish jarayonida o‘quvchilarning o‘qish (reading comprehension) ko‘nikmalarini rivojlantirishda qo‘llaniladigan matn strategiyalarining — skimming, scanning va intensiv o‘qish usullarining — didaktik va metodik samaradorligi chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi ushbu strategiyalarning o‘quvchilarning matnni tezkor tushunish, asosiy g‘oyani ajratish, muhim ma‘lumotlarni identifikatsiya qilish va umumiy mazmunni anglash qobiliyatiga ta‘sir darajasini aniqlashdan iborat. Tadqiqot kvazi-eksperimental yondashuv asosida tashkil etilib, 50 nafar talaba tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, matn strategiyalarini tizimli va bosqichma-bosqich o‘rgangan talabalar murakkab akademik matnlarni nafaqat tezroq, balki aniqroq va chuqurroq tushunishga erishgan. Shuningdek, ularning tahliliy fikrlash, mustaqil o‘qish va matn bilan ishlash kompetensiyalari sezilarli darajada rivojlangan.

Kalit So‘zlar: o‘qish ko‘nikmasi, matn strategiyalari, skimming.

O‘qish ko‘nikmasi ingliz tilini o‘qitish jarayonining eng muhim va fundamental komponentlaridan biri bo‘lib, u o‘quvchilarning lingvistik kompetensiyasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. O‘qish faqat matndagi so‘zlarni tarjima qilish jarayoni emas, balki matnning umumiy mazmunini anglash, uning strukturasi tahlil qilish, asosiy va ikkinchi darajali g‘oyalarni farqlash hamda kontekst asosida xulosa chiqarish qobiliyatini ham o‘z ichiga oladi. Biroq amaliy ta‘lim jarayonida ko‘plab o‘quvchilar matnni so‘zma-so‘z tarjima qilishga haddan tashqari tayanadi, bu esa ularning tezkor fikrlash, analiz qilish va mustaqil tushunish qobiliyatini cheklaydi.

Shu sababli zamonaviy metodika matn strategiyalarini o‘qitish jarayonining ajralmas qismi sifatida qaraydi. Skimming strategiyasi o‘quvchilarga matnni tezkor ko‘zdan kechirib, uning umumiy mazmunini aniqlash imkonini beradi. Scanning esa aniq ma‘lumot, fakt yoki kalit so‘zlarni tez topishga yordam beradi. Intensiv o‘qish esa matnni chuqur tahlil qilish, grammatik va semantik jihatlarini o‘rganish hamda mazmuniy bog‘lanishlarni tushunishga yo‘naltirilgan.

Tadqiqot jarayonida 50 nafar talaba ishtirok etdi va ular tajriba hamda

nazorat guruhlariga ajratildi. Tajriba guruhida matn strategiyalari maxsus ishlab chiqilgan metodik tizim asosida o'rgatildi. Har bir strategiya alohida dars bosqichlarida amaliy mashqlar, interaktiv topshiriqlar va matn tahlili orqali mustahkamlandi. Nazorat guruhida esa an'anaviy tarjima asosida o'qish yondashuvi saqlanib qoldi. 6 haftalik tajriba davomida talabalar matnni tushunish tezligi, aniqlik darajasi va savollarga javob berish sifati muntazam ravishda kuzatildi va baholandi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi talabalar matnni sezilarli darajada tezroq tushungan, asosiy g'oyani aniq ajratgan va murakkab savollarga to'g'ri javob berish darajasi yuqori bo'lgan. Bundan tashqari, ular matn bilan ishlashda mustaqil yondashuvni rivojlantirgan, tarjimaga bog'liqlik kamaygan hamda o'qish jarayonida kognitiv faollik oshgan. Bu esa matn strategiyalarining nafaqat til ko'nikmasini, balki analitik fikrlashni ham rivojlantirishda muhim vosita ekanligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni aniq ko'rsatadiki, matn strategiyalari ingliz tilida o'qish ko'nikmasini rivojlantirishda samarali va zamonaviy metodik vosita hisoblanadi. Skimming, scanning va intensiv o'qish usullari o'quvchilarning tezkor tushunish, tahlil qilish, ma'lumotni filtrlash va mustaqil o'qish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Ushbu strategiyalar o'quvchilarda akademik matnlar bilan ishlash ko'nikmasini shakllantiradi va ularning umumiy til kompetensiyasini mustahkamlaydi. Shu bois mazkur yondashuvlarni ta'lim jarayoniga tizimli va bosqichma-bosqich joriy etish ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Anderson, N. J. (1999). Exploring second language reading: Issues and strategies. Heinle & Heinle.
2. Barnett, M. A. (1989). More than meets the eye: Foreign language reading theory and practice. Prentice Hall.
3. Carrell, P. L. (1988). Interactive text processing: Implications for ESL/second language reading classrooms. In P. L. Carrell, J. Devine & D. E. Eskey (Eds.), Interactive approaches to second language reading. Cambridge University Press.
4. Carrell, P. L., & Eisterhold, J. C. (1983). Schema theory and ESL reading pedagogy. TESOL Quarterly, 17(4), 553–573.
5. Day, R. R., & Bamford, J. (1998). Extensive reading in the second language classroom. Cambridge University Press.
6. Grabe, W. (2009). Reading in a second language: Moving from theory to practice. Cambridge University Press.
7. Hudson, T. (2007). Teaching second language reading. Oxford

University Press.

8. Koda, K. (2005). Insights into second language reading: A cross-linguistic approach. Cambridge University Press.